

Peyğəmbər (s.ə.s) buyurur: *“Hüseyn mənə ndən dir, mən n dən Hüseynə nən m! Hüseyni sevən ni Allah sevən r”* . [\[1\]](#)

Tarixən var olan dini təşkilatlardan biri də “nəqibül-əşrafıq” dır. Bu müəssisə bir cəhəti ilə idari, digər tərəfi ilə ədli təşkilata bağlı olmuşdu

Bir cəmiyyət, bir camaatın və ya bir qəbilənin nəsəb və vəziyyətlərini ən yaxşı bilən, onların başçısı və ya vəkili olan kimsəyə “nəqib” deyilir. İslam tarixində bunun ilk tətbiqi Hz. Peyğəmbərin (s.ə.s) “ikinci əqəbə beyəti” sırasında onun vəzifə verməsi ilə başlamışdır. O, Xəzrəci təmsilən doqquz, Övsi təmsilən üç naqibə vəzifə vermişdir.

İslam tarixinin sonrakı dövrlərində Hz. Peyğəmbərin nəvələrinin soyundan gələnlərlə maraqlanan və bu istiqamətdə siyasi nüfuz ilə münasibətdə olanlara “Nəqibül-Əşraf” deyilmişdir.

Osmanlı dövründə alimlər qrupuna göstərilən hörmətdən daha artığı Hz. Peyğəmbərin (s.ə.s) soyundan gələnlərə göstərilirdi. İslam dünyasının hər dövründə və hər ölkəsində buna riayət edilərdi. Bunun üçündür ki, Osmanlılar Misiri fəth etdikdən sonra Yavuz Sultan Səlim dövründə “Xadimül-hərəmeyni-şərifeyn” ünvanını almalarına və bu tarixdən sonra Məkkə və Mədinə (Hicaz) ilə sıx əlaqədə olmalarına baxmayaraq hələ Yıldırım Bəyazid (1389-1402) öz dövründə Nəqibül-Əşraf təyin etmişdir. [\[2\]](#)

Əsas vəzifəsi Hz. Peyğəmbər nəslindən gəlmiş olan “seyyid” [\[3\]](#) və “şərif”lərin [\[4\]](#) işlərinə nəzarət, nəsəblərini qeyd və mühafizə etmək, doğum və ölümlərini dəftərə qeyd etmək, onları adi bir sənətə girməkdən və pis hallarda olmaqdan qorumaq, hüquqlarını mühafizə etmək, sülalədən olan qadınların özlərinə tay olmayanlarla evlənmələrinə mane olmaq kimi xüsusi ehtiva edən naqibül-əşrafın bilavasitə özü də Hz. Peyğəmbərin (s.ə.s) soyundan gələnlərdən təyin edilərdi. Belə ki Allah-Təala buyurur:
“... **Ey Əhli-Beyt! Allah sizdən çirkinliyi**
(günahı)
yox etmək və sizi tərifi miz (pak) etmək istəyir!”
[\[5\]](#)

Hər bir müsəlman ölkədə varlığı bilinən nəqibül-əşrafliq təşkilatının gördüyü xidmətlər də demək olar ki, eyni idi. Necə ki, Misirdə naqibul-əşraf Hz. Əlinin (r.a) zövcəsi olan Fatimatüz-Zəhra (r.anha) övladından olanlara nəzarət edərdi. Onlar nəsəblərini təhqiq və təftiş edər, aralarındakı anlaşılmazlıqları həll edib qərar verər və onları qeyri-əxlaqi hallardan çəkindirərdi. Fatimilər dövründə həmin məqama “niqabətü-talibin” deyilərdi. [6] Hz. Peyğəmbərin (s.ə.s) nəslindən gələnlerin Anadolu Səlcuqluları zamanında da mövcud olduqlarını vəsiqələrlə təsbit edən bir araşdırmaçı onların yer üzünə dağılma səbəblərini belə izah edir:

“Və siqə dı, Sı drı dđin Yusifin ə salı ti, nı sı binin sı hı ti və dindarlığı qeyd edilə rı k Sı lcuqi Türkiyə sinin Seyyidlə ri rı isliyinə tı yin edildiyi, keçmişdə n olduğu kimi onun, övladı və nı vı lı ri üçün mı işı t tı mini olmaq üzrə daimi geniş tı xsis edilib ona bağışlandığını, seyyidlə rin ə hvalını qorunması, nı sı bi sı hih olan seyyidlə rı riayət edilmə si... ə mı vi və Abbasi dövründə meydana gələn xilafət mübarizlə rində n ötrü bir çox tı ziyiqlə rı düşər olan Hz. Peyğəmbər r övladı (seyyid və şı rıfl r) İslam dünyasının hı r bir tı rı finə yayılmışdı. Bunlar, çox etibar görür və dövrlə tı r onlara xüsusi maaş verirdilə r.” [7]

İslam aləmində seyyid və şəriflərə göstərilən bu rəğbətdən ötrü bir çoxları özünün seyyid olduğunu iddia edirlər. Hər yerdə və hər zamanda görülməsi mümkün olan bu cür iddiaların qabağını ala bilmək və həqiqi seyyid ilə mütəseyyidləri (seyyid olduğunu iddia edən) bir-birindən ayırmaq işinə çox əhəmiyyət verilməli idi. Bunun üçün də yeni doğulan hər seyyidin nəsəb dəftərinin tutulması, adının qeyd edilməsi və ana-atasının da müəyyənləşdirilməsi lazım gəldi. Osmanlı dövlətində bu iş daha ciddi aparıldı. Bunların (seyyid və şərif), dəftərlərə qeyd edikləri kimi əllərinə də “təməssük” deyilən və onları tanıdan bir vəsiqə verilirdi.

Nəqibül-Əşrafliq gördüyü xidmətlərdən ötrü ən yüksək məqamlardan sayılırdı. Ona görə də xəlifələr tərəfindən həmin vəzifəni idarə edənlərə yazılan bəraət və fərmanlarda məqamın şanına uyğun ifadələr işlədilər. İslam tarixi boyunca müsəlman ərəb və türk dövlətlərində siyasi nüfuzlar nəqibül-əşrafa böyük hörmət göstərmişdilər. Necə ki, Osmanlı dövlət təşrifatında nəqibül-əşraf digər bütün dövlət ərkanına təqəddüm edərdi. Bu səbəblə padşah ilk taxta çıxanda onu ilk təbrik edən nəqibül-əşraf olardı.

Osmanlı dövlət və cəmiyyət həyatında böyük bir yeri olan nəqibül-əşrafliq müəssisəsi, adı çəkilən dövlətlə birlikdə tarixə qovuşmuşdur. [8]

[1] 11; İbn Hənbəl, IV, 172

[2] Rıfat Əfəndi, *Dauhatun Muqaba*, səh. 7

[3] Hz. Peyğəmbərin nəvəsi olan Hz. Hüseyn nəslindən gələnlər üçün işlədilən bir ifadədir.

[4] Hz. Peyğəmbərin nəvəsi olan Hz. Həsən nəslindən gələnlər üçün işlədilən bir ifadədir.

[5] Əhzab, 33/33

[6] İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı dövləti təşkilatına mədxələ* səh. 388-389

[7] O. Turan, *Türkiyə Səlcuqiyyəsi haqqında rəsmi və siyasi* səh. 55-56 Rıfat Əfəndi, *Dauhatun Muqaba*, səh. 7

[7] Hz. Peyğəmbərin nəvəsi olan Hz. Hüseyn nəslindən gələnlər üçün işlədilən bir ifadədir.

[7] Hz. Peyğəmbərin nəvəsi olan Hz. Həsən nəslindən gələnlər üçün işlədilən bir ifadədir.

[7] İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı dövləti təşkilatına mədxələ* səh. 388-389

[7] O. Turan, *Türkiyə Səlcuqiyyəsi haqqında rəsmi və siyasi* səh. 55-56

[8] Ziya Qazıcı, *İslam Müəssisələri Tarixi*, səh. 257-261